

Vogelnieuws

ORNITHOLOGISCHE NIEUWSBRIEF VAN HET INSTITUUT VOOR NATUUR- EN BOSONDERZOEK

DECEMBER 2007

9

In dit nummer

Slaapplaatsen van meeuwen

Foerageergedrag van Drieteenstrandlopers

Watervogels langs de Zeeschelde 2006/07

Instandhoudingsdoelstellingen

PINK: monitoring in de kustduinen

IN SAMENWERKING MET
NATUURPUNT.STUDIE

natuurpunt Studie

Inhoud

Editoriaal	p. 3
Meeuwenslaapplaatsen in Vlaanderen	p. 4
Foeragegedrag van Drieteenstrandlopers	p. 11
Watervogels langs de Zeeschelde 2006/07	p. 15
Getijopvolging van steltlopers op Paardeschor	p. 17
Project Algemene Broedvogels Vlaanderen	p. 19
Speciale Beschermingszones en Instandhoudingsdoelstellingen	p. 22
PINK: inventarisatie in de kustduinen	p. 28
Natuurrapport 2007	p. 31

Houtduif - Koen Devos

Roodkeelduiker - Joris Everaert

Colofon

Vogelnieuws is de ornithologische nieuwsbrief van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO). Het INBO is het Vlaams onderzoeks- en kenniscentrum voor natuur en het duurzame beheer en gebruik ervan.

Vogelnieuws wil alle vrijwillige medewerkers en geïnteresseerden regelmatig informeren over lopende ornithologische projecten op het INBO.

Verantwoordelijke uitgever:

Dr. Jurgen Tack, administrateur-generaal
Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Kliniekstraat 25, 1070 Brussel

Redactie:

Koen Devos, Glenn Vermeersch & Anny Anselin

Werkten mee aan dit nummer:

Anny Anselin, Koen Devos, Iwan Lewylle, Sam Provoost, Geert Spanoghe, Eric Stienen, Nicolas Vanermen, Erica Van den Bergh, Ingrid Verbessem, Glenn Vermeersch

Vormgeving en druk:

Artoos Communicatiegroep
Oudestraat 19 – 1910 Kampenhout

Algemene informatie

Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO)
Kliniekstraat 25, 1070 Brussel
Tel 02 558 18 11 - Fax 02 558 18 03
info@inbo.be, www.inbo.be

Foto voorkaft: Wilde Eend - Glenn Vermeersch

Editoriaal

De cijfers van het zopas gepubliceerde Natuurrapport 2007 liegen er niet om. De natuur in Vlaanderen staat nog steeds onder zware druk. Zelfs in natuurgebieden die een Europese bescherming genieten bevinden veel natuurwaarden zich in een ongunstige staat van instandhouding. Beleidsdoelstellingen op het vlak van biodiversiteit, bosuitbreiding en afbakening van het Vlaams Ecologisch Netwerk worden niet of onvoldoende gehaald. Het Natuurrapport stelt een vervlakking van de natuur in Vlaanderen vast. De resultaten van allerhande inventarisatieprojecten en tellingen tonen duidelijk aan dat kwetsbare, kritische en bedreigde soorten verdwijnen, en dat exoten en een groep van algemene soorten met een groot aanpassingsvermogen floreren. Dit verhaal klinkt ook bij de vogels bekend. Soorten als Paapje en Klapekster doen het slecht, terwijl Nijlgans en Zwartkop alomtegenwoordig zijn. Gelukkig zijn er ook voorbeelden die tegen deze trend ingaan, mede dankzij een verbetering van de milieukwaliteit en/of het gevoerde natuurbeleid. De waterkwaliteit in onze waterlopen verbetert traag maar gestaag wat soorten als IJsvogel ten goede komt. Of waardoor overwinterende watervogelpopulaties in het Schelde-estuarium sterk zijn toegenomen.

Maar veel soorten hebben méér nodig. Er moet gestreefd worden naar grotere, aaneengesloten natuurgebieden met een goede habitatkwaliteit en die bovendien zoveel mogelijk met elkaar in verbinding staan. Dat er tegenwoordig in Nederland zelfs soorten als Zeearend, Kraanvogel en Wilde Zwaan broeden is in dat opzicht geen toeval. Voor Vlaanderen gaat het in ieder geval nog om verre toekomstmuziek.

Het is reeds gezegd: hoe het met onze vogels gesteld is, weten we alleen dankzij tal van lopende inventarisatie- en telprojecten. In deze nieuwsbrief wordt voor een aantal daarvan een stand van zaken gegeven en worden recente resultaten bondig toegelicht. Hoe de verzamelde gegevens ook kunnen gebruikt worden om gestalte te geven aan onze Europese verplichtingen is te lezen in een bijdrage over Speciale Beschermingszones in Vlaanderen en het opstellen van zogenaamde 'Instandhoudingsdoelstellingen'.

Tot slot kunnen we melden dat sinds 1 november dr. Jurgen Tack is aangesteld als nieuwe administrateur-generaal van het INBO. Hij volgt hiermee prof. dr. Eckhart Kuijken op. Jurgen Tack is bioloog van vorming en doctoreerde op het duurzaam gebruik van mangrovebossen langs de Oost-Afrikaanse kust. Hij was lange tijd werkzaam in het Kenya Marine and Fisheries Research Institute en werd later wetenschapsadviseur voor het Keniaanse Ministerie voor Wetenschap en Technologie. Na zijn terugkeer naar België zette hij zijn onderzoek verder als postdoctoraal onderzoeker op de Vrije Universiteit Brussel en raakte nauw betrokken bij enkele grote wetenschapscommunicatieprojecten. Zeven jaar geleden zette hij het Belgisch Biodiversiteitsplatform, een adviesorgaan van federaal wetenschapsbeleid, mee op poten en speelde er tot vorige maand een coördinerende rol. De verdere uitbouw van het INBO als beleidsondersteunende onderzoeksinstituting wordt een volgende belangrijke uitdaging die hij met veel vertrouwen tegemoet ziet.

Steenuil – Yves Adams, Vildaphoto

Slaapplaatsen van meeuwen in Vlaanderen

Resultaten van simultaantellingen in de periode 2000 - 2007

Kokmeeuwen - Koen Devos

In 2000 startte het toenmalige Instituut voor Natuurbehoud voor het eerst met gecoördineerde slaapplaatstellingen van meeuwen. De belangrijkste doelstelling was om in de periode van de internationale midwinter-watervogeltelling een beter beeld te krijgen van de aanwezige aantallen in Vlaanderen. Tellingen van meeuwen overdag - zoals bij andere soorten watervogels - bleken immers al vlug problemen op te leveren. De meeuwen zaten te verspreid (tot ver buiten de traditionele telgebieden) en de tellers hadden vaak de tijd niet om ze mee te tellen met de andere soorten watervogels. Een aparte telling op de slaapplaatsen bleek het beste alternatief. Sinds 2000 wordt daarom elk jaar in de tweede helft van januari één simultaantelling van meeuwen slaapplaatsen in Vlaanderen georganiseerd. Vijf jaar na een eerste overzicht van resultaten in DEVOS & SPANOGHE (2002) zijn we aan een update toe. In deze bijdrage bespreken we bondig de belangrijkste telresultaten tot en met vorige winter.

Alle slaapplaatsen gekend?

Sinds 2000 kregen we gegevens binnen van in totaal 36 verschillende slaapplaatsen (Tabel 1). Her en der zijn er wellicht nog een klein aantal slaapplaatsen waarvan tot op heden geen gegevens zijn ontvangen (bv. in de omgeving van Mol). Informatie daarover is steeds welkom!

Hoeveel slaapplaatsen geteld worden, varieert vrij sterk van jaar tot jaar (van slechts 9 in 2003 tot 25 in 2005). Die grote verschillen hebben met verschillende factoren te maken. Soms strooiden ongunstige weersomstandigheden roet in het eten. Het was ook niet altijd gemakkelijk om voldoende tellers te vinden. Meeuwen zijn over het algemeen niet zo populair onder vogelaars (tenzij bij een kleine groep van meeuwenfanaten). Om bepaalde slaapplaatsen goed te tellen heb je bovendien al een kleine ploeg van mensen nodig, bij voorkeur met enige ervaring in het tellen van grote aantallen. Meeuwen op slaaptrek laten zich immers niet zo gemakkelijk tellen. Ze vormen grote groepen met verschillende soorten door elkaar. En de invallende duisternis vormt een bijkomende hindernis bij het telwerk op slaapplaatsen. Dit heeft tot gevolg dat de getelde aantallen over het algemeen minder nauwkeurig zijn dan bij tellingen van andere soorten watervogels die overdag gebeuren. Maar ondanks deze hindernissen leverden de verrichte slaapplaatstellingen al heel wat interessante resultaten op.

Slaapplaats	Beschikbare tellingen								Maxi- mum- aantal meeuwen	Jaar
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007		
West-Vlaanderen (11)										
Spaarbekken Woumen-Merkem									140312	2004
Blankaart Woumen									1850	2007
IJzerbroeken									3457	2001
Verdronken Weiden Ieper									2760	2007
Spuikom Oostende									7939	2002
Haven Oostende									1168	2006
Achterhaven Zeebrugge									58530	2006
Voorhaven Zeebrugge									10466	2004
Zwin Knokke									1773	2002
Hoge Dijken Roksem									14121	2001
De Gavers Harelbeke									23718	2004
Oost-Vlaanderen (9)										
Spaarbekkens Kluizen									70002	2005
Kluizendokken/Kanaalzone Gent									30017	2002
Voorhaven Gent									25401	2006
Bourgoyen-Ossemeersen Drongen									7663	2006
Kallemoeie Nazareth									6743	2000
Donkmeer Oudenaarde									3880	2003
Nieuwdonk Overmere									21748	2005
Waaslandkanaal Beveren									26800	2002
Industriegebied Zwijndrecht									11000	2000
Antwerpen (7)										
AWW Eeckhoven									19400	2002
AWW Broechem									9502	2001
Battenbroek Walem									462	2000
Mechels Broek									6450	2000
Kanaalzone Wintam									6654	2006
Blak Beerse									4767	2005
De Melle Turnhout									413	2000
Vlaams-Brabant (5)										
Rijksdomein Hofstade									3032	2000
Zeekanaal Vilvoorde-Grimbergen									8700	2003
Paepsem Business Parc Anderlecht									5050	2007
Provinciaal Domein Kessel-Lo									2978	2000
Vijvers Wilsele									0	2005
Limburg (4)										
Schulensmeer Schulen									4004	2006
Albertkanaal Genk-Hasselt									2991	2005
Gralex Dilsen-Stokkem									8301	2006
Houbenhof Ophoven-Kinrooi									12166	2005

Tabel 1. Overzicht van alle getelde meeuwen-slaapplaatsen in Vlaanderen, gerangschikt per provincie en met weergave van jaarlijkse telbedekking en het grootste aantal getelde meeuwen in de periode 2002-2007. Aantallen met een internationale betekenis (> 20.000 ex.) zijn in groen weergegeven.

Stormmeeuw - Koen Devos

Tabel 2. Aantal getelde Stormmeeuwen op slaappleatsen in Vlaanderen tijdens januari-tellingen in de periode 2000-2007. Aantallen met een internationale betekenis (overschrijding 1 %-norm) zijn weergegeven in groen, gebiedsmaxima in vetjes.

x = geen gegevens beschikbaar.

Resultaten

In bijna alle jaren werden in totaal meer dan 200.000 meeuwen geteld. In 2004 en 2005 werd de kaap van 300.000 net niet gehaald. Maar rekening houdend met telhiaten mogen we de werkelijk in Vlaanderen aanwezig aantallen nog een flink stuk hoger inschatten (tot wellicht zowat 400.000 exemplaren in 2004). Kok- en Stormmeeuwen maken samen zowat 90 % uit van de volledige Vlaamse meeuwenpopulatie in de winter. Hierbij dient vermeld te worden dat de slaappleatstellingen in hoofdzaak betrekking hebben op meeuwen die in het binnenland overwinteren. Vogels die op het strand en op zee verblijven, worden dus niet of nauwelijks meegeteld (behalve deze die naar slaappleatsen in de Oostendse en Zeebrugse haven trekken). Strandtellingen in de periode 1989-2001 leverden meestal tussen 15.000 en 25.000 meeuwen op, met Zilvermeeuw als talrijkste soort (SPANOGHE & DEVOS 2002).

Stormmeeuw *Larus canus*

Het aantal getelde Stormmeeuwen in Vlaanderen varieerde van 54.000 tot bijna 140.000 exemplaren (Tabel 2). De soms vrij grote verschillen in telbedekking zorgen ervoor dat je die jaarlijkse aantallen niet zomaar met elkaar kan en mag vergelijken. Echte trends zijn moeilijk af te leiden uit de huidig beschikbare gegevens, hoewel er het op lijkt dat de soort piekaantallen bereikte in de periode 2002-2004. Rekening houdend met de hiaten kunnen we stellen dat toen telkens minstens 100.000 tot 150.000 Stormmeeuwen in Vlaanderen vertoefden, in 2004 mogelijk nog meer. Er zijn elf slaappleatsen gekend waar op één of meer tellingen minstens 1000 Stormmeeuwen werden geteld. Twee daarvan herbergden zelfs aantallen die een internationale betekenis hebben: het 70 ha grote waterspaarbekken te Woumen-Merkem en de Zeebrugse Achterhaven. De grootste concentraties komen duidelijk voor in Oost- en West-Vlaanderen, maar ook in de provincies Antwerpen en Limburg kunnen op bepaalde slaappleatsen tot meer dan 2000 exemplaren worden opgetekend.

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Totaal Vlaanderen	66432	53798	92432	113116	139624	76755	79831	82937
<i>Aantal slaappleatsen geteld</i>	14	15	18	9	14	25	14	12
Belangrijkste slaappleatsen (> 1000)								
Spaarbekken Woumen-Merkem	42000	33500	66000	75000	84000	26000	29000	29500
Achterhaven Zeebrugge	9500	675	7000	22054	40000	22000	38000	35750
Spaarbekkens Kluizen	13500	3500	7500	14000	x	9550	x	8000
Waaslandkanaal Beveren	x	3800	4020	x	6120	3800	4239	5000
De Gavers Harelbeke	x	x	x	x	4000	5500	x	x
AWW Eekhoven	200	3000	3000	x	x	x	x	x
AWW Broechem	x	3500	1121	x	x	x	x	x
Hoge Dijken Roksem	x	3350	1800	x	300	1680	x	x
Houbenhof Ophoven Kinrooi	x	x	x	x	x	2295	2050	x
Voorhaven Zeebrugge	x	x	x	x	3150	1200	x	x
Bourgoyen-Ossemers Drongen	x	760	500	x	x	1420	2600	x

Kokmeeuw *Larus ridibundus*

De Vlaamse totalen schommelden tussen bijna 92.000 exemplaren in 2007 en ruim 203.000 in 2005. Ook hier dient uiteraard rekening gehouden te worden met de grote jaarlijkse verschillen in het aantal bezochte slaappleaatsen. In de periode 2003-2005 werd de kaap van 200.000 vogels wellicht elk jaar ruim overschreden.

Ook hier springen twee slaappleaatsen er globaal gezien bovenuit: de spaarbekkens van Kluizen (max. 81.000) en het spaarbekken van Woumen-Merkem (max. 55.000). Nog eens elf andere slaappleaatsen herbergen regelmatig meer dan 5000 exemplaren.

Tabel 3. Aantal getelde Kokmeeuwen op slaappleaatsen in Vlaanderen tijdens januari-tellingen in de periode 2000-2007. Aantallen met een internationale betekenis (overschrijding 1 %-norm) zijn weergegeven in groen, gebiedsmaxima in vetjes.

x = geen gegevens beschikbaar

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Totaal Vlaanderen	126513	99058	113106	142923	132318	203179	121629	91844
<i>Aantal slaappleaatsen geteld</i>	<i>14</i>	<i>15</i>	<i>18</i>	<i>9</i>	<i>14</i>	<i>25</i>	<i>14</i>	<i>12</i>
Belangrijkste slaappleaatsen (> 5000)								
Spaarbekken Woumen-Merkem	28000	18500	18000	29000	55000	32000	10000	18700
Achterhaven Zeebrugge	4000	7876	400	500	12000	16000	13500	14150
Spaarbekkens Kluizen	46000	1500	6000	81000	x	60000	x	10000
Voorhaven Gent	x	x	x	x	x		25000	x
Nieuwdonk Overmere	12000	10500	9500	12500	11800	20600	15547	2250
Waaslandkanaal Beveren	x	9400	22780	x	19380	15300	20450	18000
De Gavers Harelbeke	x	x	x	x	16000	11500	x	x
Zeekanaal Vilvoorde-Grimbergen	x	2000	1900	8500	5000	3500	3600	
AWW Eekhoven	6600	14000	16400	x	x	x	x	x
AWW Broechem	x	6000	6746	x	x	x	x	x
Hoge Dijken Roksem	x	10500	8400	x	2400	2800	x	x
Houbenhof Ophoven Kinrooi	x	x	x	x	x	9855	7800	x
Kallemoeie Nazareth	6100	4000	3300	3100	x	5500	x	3200

Zilvermeeuw *Larus argentatus*

De (onvolledige) totalen voor Vlaanderen tijdens de verschillende tellingen lagen tussen 6500 en bijna 20.000 exemplaren. Vooral havengebieden oefenen een grote aantrekkingskracht uit op deze soort (Tabel 4). Slaappleaatsen in de Achter- en Voorhaven van Zeebrugge telden in 2004 samen meer dan 12.000 Zilvermeeuwen. In de haven van Oostende (inclusief Spuikom) werden in 2002 ruim 5900 exemplaren geteld. Deze slaappleaatsen aan de kust trekken wellicht zowel vogels uit het binnenland als van de strandzone aan. Aan de Westkust vonden geen slaappleaatsstellingen plaats, maar hoogwatertellingen aan de IJzermonding kunnen er tot meer dan 2000 Zilvermeeuwen opleveren.

Ook in het Vlaamse binnenland zijn er enkele grote slaappleaatsen aanwezig. Op een 7-tal plaatsen werden regelmatig meer dan 1000 exemplaren geteld, o.a. in de Kanaalzone van Gent, in het Blankaartgebied te Woumen-Merkem en op de Gavers te Harelbeke.

Zilvermeeuw - Koen Devos

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Totaal Vlaanderen	6510	13406	17822	8851	19474	16221	18615	7558
<i>Aantal slaapplaatsen geteld</i>	<i>14</i>	<i>15</i>	<i>18</i>	<i>9</i>	<i>14</i>	<i>25</i>	<i>14</i>	<i>12</i>
Belangrijkste slaapplaatsen (> 1000 ex.)								
Achterhaven Zeebrugge	3500	1901	450	2500	6000	4000	6750	4950
Voorhaven Zeebrugge	x	x	x	x	6489	2500	x	x
Spuikom Oostende	x	x	5437	x	x	x	1510	x
Kanaalzone/haven Gent	x	4500	5000	x	x	990	2350	> 3000
Bourgoyen Drongen	x	1650	1200	x	x	850	550	850
De Gavers Harelbeke	x	x	x	x	3500	1000	x	x
Kanaalzone Wintam	x	x	x	2794	x	1508	2414	x
Spaarbekken Merkem	1050	820	2150	2100	1280	1100	2290	380
Blankaart Woumen / IJzerbroeken	x	3410	690	x	x	840	x	1850
't Blak te Beerse	x	x	x	x	1147	1697	X	0

Tabel 4. Aantal getelde Zilvermeeuwen op slaapplaatsen in Vlaanderen tijdens januari-tellingen in de periode 2000-2007. Gebieds-maxima zijn weergegeven in vetjes.
x = geen gegevens beschikbaar

Overige soorten

De aantallen van andere meeuwensoorten vallen veel lager uit dan van de hierboven besproken soorten. Het aantal **Kleine Mantelmeeuwen** *Larus fuscus* kan oplopen tot enkele honderden (max. 662 ex. in 2004). Belangrijke gekende slaapplaatsen zijn het havengebied van Zeebrugge (404 in 2004), De Hoge Dijken in Roksem (340 in 2005) en De Gavers in Harelbeke (200 in 2004). **Grote Mantelmeeuwen** *Larus marinus* zijn sterk kustgebonden. Alleen in de havens van Zeebrugge (max. 720 in 2004) en Oostende (140 in 2006) werden betekenisvolle aantallen vastgesteld. Slaapplaatsen in het binnenland (en dan vooral in Oost- en West-Vlaanderen) herbergen zelden meer dan 10 tot 20 exemplaren.

Tijdens slaapplaatstellingen is het vaak moeilijk om zeldzamere soorten te onderscheiden in de grote groepen van Kok-, Storm- en Zilvermeeuwen. Af en toe werden door ervaren tellers enkele **Zwartkopmeeuwen** *Larus melanocephalus*, **Pontische Meeuwen** *Larus cachinnans*, **Geelpootmeeuwen** *Larus michahellis* en zelfs **Grote Burgemeester** *Larus hyperboreus* opgemerkt.

Kokmeeuw - Koen Devos

Vlaanderen meeuwenland?

De tot op heden verrichte slaapplaattellingen geven een vrij goed beeld van de aanwezige slaappleatsen in Vlaanderen en de grootte-orde van de aantallen van de diverse meeuwensoorten. Het afleiden van trends is een stuk moeilijker. Daarvoor is de telbedekking in bepaalde jaren niet hoog genoeg en is één enkele telling per jaar misschien onvoldoende. De soms zeer grote jaarlijkse fluctuaties op de slaappleatsen maken het nog gecompliceerder, temeer omdat die aantalschommelingen vaak niet gelijklopend zijn in verschillende gebieden. De recente sterke terugval van het aantal Stormmeeuwen op het spaarbekken van Woumen-Merkem zien we bijvoorbeeld niet of nauwelijks terug in de gegevens van de Zeebrugse Achterhaven. De oorzaken van die verschillen kennen we niet. Frequente slaaplaattellingen op eenzelfde slaappleat tonen ook binnen één winterperiode vaak heel plotse aantalschommelingen (o.a. op de Kallemoeie te Nazareth, med. N. Geiregat). Mogelijk wijst dit op een zeer regelmatige uitwisseling van meeuwen tussen verschillende slaappleatsen. In dat geval is het zeer belangrijk dat alle slaappleatsen in een bepaalde regio zoveel mogelijk simultaan geteld worden zodat dubbeltellingen vermeden worden.

De Vlaamse resultaten worden natuurlijk nog boeiender als we ze kunnen inpassen in een internationale, grensoverschrijdende puzzel. Telprojecten in de ons omringende regio's en landen bieden interessant vergelijkingsmateriaal. Net als in Vlaanderen worden in Wallonië jaarlijks op een of twee vaste teldata zoveel mogelijk slaappleatsen geteld. Dit leverde de afgelopen jaren meestal tussen 60.000 en 70.000 meeuwen op waarvan de overgrote meerderheid Kokmeeuwen (ca. 90 %) (zie o.a. JACOB et al. 2006).

In Duitsland worden sinds 2003 elke winter twee slaaplaattellingen georganiseerd. Inmiddels zijn daar 277 slaappleatsen gekend. In de winter 2006/07 werden daarvan ca. 145 gebieden geteld en dat leverde in totaal gemiddeld 238.000 meeuwen op, waarvan max. 156.000 Kokmeeuwen, 53.000 Stormmeeuwen en 15.000 Zilvermeeuwen (WAHL et al. 2007).

In Groot-Brittannië beperkt men zich tot een landdekkende slaaplaattelling om de tien jaar. Ze hebben er dan ook heel wat meer meeuwen te tellen. In 1993 werden hier in totaal bijna 2,6 miljoen vogels geteld (inclusief kustgebieden) (BURTON et al. 2003). Het ging om ondermeer 1.682.385 Kokmeeuwen, 429.331 Stormmeeuwen en 376.775 Zilvermeeuwen. In de periode 2003-2006 werd opnieuw een telling verricht maar de resultaten hiervan zijn nog niet gepubliceerd.

Midden januari 2005 werden in Nederland ongeveer 174.000 Kokmeeuwen, 177.000 Stormmeeuwen en 125.000 Zilvermeeuwen geteld (VAN ROOMEN 2006). Dat de aantallen van de eerste twee soorten niet zo veel hoger liggen dan in Vlaanderen heeft wellicht gedeeltelijk te maken met het feit dat het hier om dagtellingen en niet om slaaplaattellingen gaat.

Deze korte vergelijking met andere Europese landen toont in ieder geval aan dat Vlaanderen voor meeuwen – en Stormmeeuw in het bijzonder – een echte topregio is. Het aantal Stormmeeuwen in West-Europa wordt tegenwoordig geraamd op 1.300.000 tot 2.100.000 vogels (schatting op basis van broedpopulaties) (WETLANDS INTERNATIONAL 2006). In gunstige jaren met 150.000 Stormmeeuwen (en meer) herbergt het kleine Vlaanderen dus 7 tot ruim 11 % van de totale geografische populatie. Daarmee behoren de dichtheden in onze regio (en West- en Oost-Vlaanderen in het bijzonder) wellicht tot de hoogste in Europa.

! Meeuwentelling 19/01/2008 !

Op zaterdag 19 januari 2008 is er opnieuw een simultaantelling van meeuwenlaappleatsen in Vlaanderen. Om een goed beeld te krijgen van de werkelijke aantallen overwinterende meeuwen is het belangrijk dat zoveel mogelijk slaappleatsen effectief geteld worden. Aansluitend op het artikel willen we daarom een warme oproep doen om mee te werken aan deze grote slaappleattelling. Meer informatie kan men steeds bekomen worden bij de regionale coördinatoren van de watervogeltellingen of via een mailtje naar watervogels@inbo.be.

Stormmeeuw - Glenn Vermeersch

Dankwoord

Veel dank aan alle tellers die de afgelopen zeven winters een klein of groot steentje hebben bijgedragen aan dit project (min of meer gerangschikt per regio, van west naar oost):

Wim Debruyne, Koen Vandepitte, Wim Packet, Sam Packet, Godfried Warreyn, Walter Wackenier, Jan Hauwele, Henri Tytica, Wouter Demuyndt, Guido Quaghebeur, Wouter Courtens, Filip 't Jollyn, Koen Verbanck, Peter Adriaens, Marcel Bedert, Gerdy Dejonckheere, Rudi Claeys, Olivier Dochy, Dirk Becuwe, Miguel Demeulemeester, Yann Feryn, Filip Goussaert, Pieter Vantiegghem, Christoph Wintein, Peter Callewaert, Jurgen Dewolf, Wouter Faveyts, Marijn en Jeroen Bauters, Paul Lingier, Roland François, Serge Allein, Johan Mares, Dirk Vanhoecke, Frank De Scheemaeker, Guido Orbie, Chantal Martens, Patrick Demaecker, Jef Van de Water, Dirk Peene, Guido Bonny, Steven D'Haese, Wim Jans, Marc De Ceuninck, Paul D'Hoore, Johan Vandepitte, Marc Pottier, Rik Dewulf, Raymond Deman, Marc Van de Walle, Geert Spanoghe, Jorinde Nuytinck, Luc Bekaert, Marieke Roels, Veerle Van de Keere, Gunter Desmet, Olivier Beck, Steven Vantiegghem, Nico Geiregat, Davy De Groote, Joris Everaert, Luc Willems, Luc Favijts, Joost Reyniers, Dirk Colin, Joachim Tafforeau, René Maes, Regis Nossent, Ken Lossy, Jean Kiebooms, Willy Beullens, Wim Candries, Frank Van de Meutter, Ides Van de Voorde, Vic Michiels, Jef Mangelschots, Koen van Nijen, Joost Reyniers, Kris De Keersmaecker, Monique Bekkers, Maarten Hens, Kelle Moreau, Kris Van Scharen, Paul Prinsen, Paul De Cnodder, Peter van der Schoot, Elisabeth Godding, Remi Bernau, Maurice Segers, Johan Verliefden, Willy Mondelaers, Carlo Vanderydt, Johan Royeaerd, Geert Beckers, Kobe Janssen, Miel Opdenacker, Tine Pattyn, Els Peusens, Jan Gabriëls, Peter Gabriëls

De Vlaamse Kokmeeuwaantallen scoren binnen de Europese populatie van 5.600.000 tot 7.300.000 individuen aanzienlijk minder hoog, maar ze zijn toch nog goed voor 3 tot 4 %.

Vermoedelijk speelt vooral de combinatie van een zacht zeeklimaat en gunstige voedselomstandigheden een bepalende rol in de grote aantallen meeuwen in Vlaanderen. Toch is het belangrijk om een vinger aan de pols te houden. Ondermeer in Nederland vertonen alle overwinterende meeuwenpopulaties sinds de jaren '90 een dalende trend. Vooral Kokmeeuw doet het niet zo goed. In Vlaanderen lijken Kok- en Stormmeeuw voorlopig nog goed stand te houden, maar zoals eerder gezegd kunnen we weinig uitspraken doen over trends op langere termijn. Voor grote meeuwen daarentegen zijn de beste tijden wellicht al geruime tijd voorbij, sinds zowat alle grote huisvuilstorten zijn verdwenen. Ook in Duitsland leidde een gelijkaardige beleidsmaatregel recent tot een sterk afname van grote meeuwen in het binnenland (WAHL et al. 2007).

Referenties

BURTON N.H.K., MUSGROVE A.J., REHFISCH M.M., SUTCLIFFE A. & WATER R., 2003.

Numbers of wintering gulls in the United Kingdom, Channel Islands and Isle of Man: a review of the 1993 and previous Winter Gull Roost Surveys. *British Birds* 96: 376-401.

DEVOS K. & G. SPANOGHE, 2002.

Overwinterende meeuwen in Vlaanderen: resultaten van slaapplaatstellingen in 2000-2002. *Natuur.oriolus* 68: 128-138.

JACOB J.-P., LOLY P., DEROUAUX & J.-Y. PAQUET, 2006.

Les recensements hivernaux d'oiseau d'eau en Wallonie et à Bruxelles en 2005-2006. *Aves* 43: 157-172.

SPANOGHE G. & K. DEVOS, 2002.

Totaaltellingen van meeuwen langs de Belgische kust. *Natuur.oriolus* 68: 139-144.

VAN ROOMEN M., VAN WINDEN E., KOFFIJBERG K., ENS B., HUSTINGS F., KLEEFSTRA R., SCHOPPERS J., VAN TURNHOUT C., SOVON GANZEN- EN ZWANENWERKGROEP & SOLDAAT L., 2006.

Watervogels in Nederland in 2004/05. SOVON-monitoringrapport 2006/02. RIZA-rapport BM06.14. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

WETLANDS INTERNATIONAL, 2006. Waterbird Population Estimates. Third Edition. Wetland International Global series No. 12, Wageningen, Nederland.

WAHL J., BELLEBAUM J. & BOSCHERT M., 2007.

Bundesweite Möwen-Schlafplatzzählungen – Ergebnisse der Zählaison 2006/07. In Wasservogelrundbrief oktober 2007: 2-5.

Koen Devos

koen.devos@inbo.be

Het foerageergedrag van Drieteenstrandlopers langs de Vlaamse kust

Drieteenstrandloper- Koen Devos

Inleiding

Tussen februari 2005 en maart 2006 deed het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek samen met de Universiteit Gent onderzoek naar het voorkomen en de voedsel生态学 van overwinterende Drieteenstrandlopers *Calidris alba* langs onze kust. De studie werd uitgevoerd in opdracht van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, departement Leefmilieu en Infrastructuur, Administratie Waterwegen en Zeewezen. Er is namelijk heel weinig bekend over het foerageergedrag van deze toch zeer algemene strandloper. Die kennis is echter noodzakelijk om de impact van menselijke activiteiten zoals strandsuppletie te kunnen inschatten. We wilden vooral te weten komen wanneer de vogels hier vertoeven, welke stranden ze prefereren en wat er op hun menu staat.

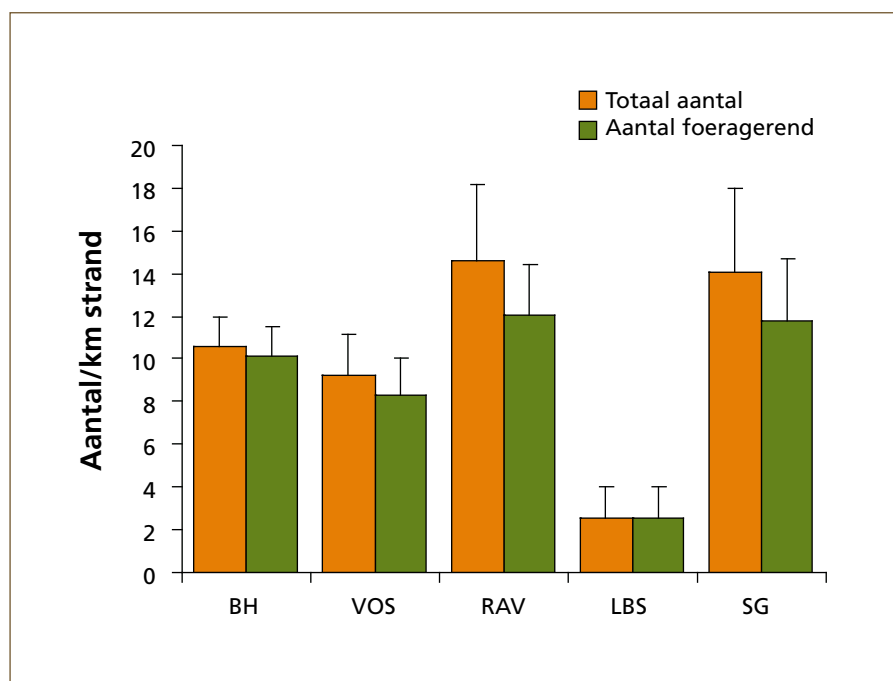
Methodiek

Op vijf geselecteerde stranden (namelijk de Baai van Heist, Raversijde, De Haan - Vosseslag, Lombardsijde en Oostduinkerke - Schipgatduinen) werden tellingen uitgevoerd van het aantal aanwezige Drieteenstrandlopers en werd een schatting gemaakt van de foerageeractiviteit (zijnde het deel van de aanwezige individuen dat actief op zoek was naar voedsel). Om hun foerageerstrategie en dieet in detail te kunnen onderzoeken werden op gezette tijden en met behulp van een telescoop uitgebreide gedragsprotocollen gemaakt van individuele Drieteenstrandlopers. Een gedragsprotocol duurde maximaal 5 minuten, waarbij de gedragingen van het geselecteerde individu nauwgezet werden opgevolgd. Er werd genoteerd hoe lang het individu actief of in rust was en, indien actief, in welke activiteiten de vogel betrokken was (poetsen, lopen, voedselzoeken, eten, etc.). Bij het zoeken naar voedsel werd onderscheid gemaakt tussen drie verschillende foerageermethoden (oppervlakkig pikken naar prooien, boren naar prooien in het substraat en het lepelen naar prooien). Dat gaf namelijk een indruk over de prooi-soort waarnaar gezocht werd. Het succes van elke foerageeractie werd ofwel afgeleid uit het feit dat er een prooi werd gezien in de snavel of uit het feit dat de vogel een duidelijke slikbeweging maakte.

Resultaten

Gemiddeld werden er 10 Drieteenstrandlopers per km strand geteld. Er waren duidelijke verschillen tussen de vijf stranden (Figuur 1). De stranden voor Raversijde en de Schipgatduinen genoten duidelijk de voorkeur van deze strandvogels. Daar werden bijna 15 individuen per km strand aangetroffen terwijl op het strand voor Lombardsijde slechts 2,5 individuen per km werden geteld. Op alle stranden werd er druk gevoerageerd. Gemiddeld 90% van de Drieteenstrandlopers was bezig met het zoeken van voedsel of het verorberen daarvan, en vooral rond laagwater lag de foerageeractiviteit erg hoog. Er werd een piek in foerageeractiviteit vastgesteld van 2 uur voor tot 4 uur na laagwater.

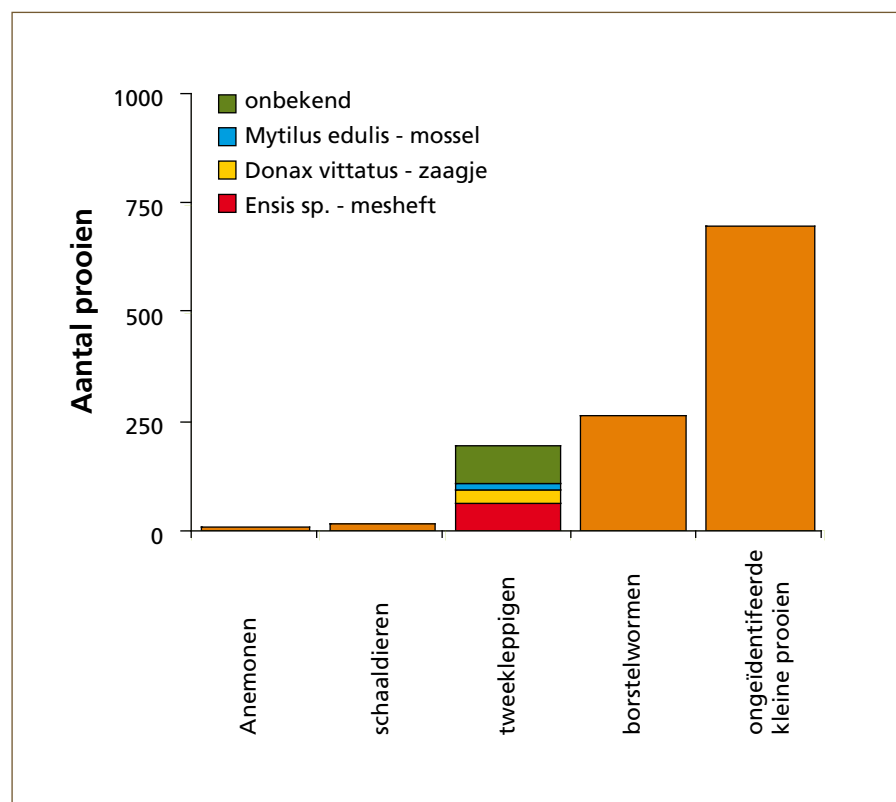
Figuur 1. Het gemiddeld aantal Drieteenstrandlopers (en de standaardfout) per km strand en hun foerageeractiviteit op vijf geselecteerde stranden langs de Vlaams kust. Baai van Heist - BH, Vosseslag - VOS, Raversijde - RAV, Lombardsijde - LBS en Schipgatduinen - SG.

Zoals bekend zijn Drieteenstrandlopers enorm actief; een individu pikte gemiddeld zo'n 18 keer per minuut op zoek naar een prooi. De pikfrequentie verschilde echter per strand. Op Vosseslag, Raversijde en Schipgatduinen werd meer dan 19 keer per minuut gepikt, maar in de Baai van Heist lag de pikfrequentie een stuk lager (13,4 pikken per minuut). Er werden twee belangrijke foerageertechnieken waargenomen. Ten eerste werd veelvuldig vastgesteld dat de vogels naar bentische prooien zochten die begraven waren in het substraat. Ook pikten ze vaak actief naar prooien in aangespoeld materiaal op de vloedlijn. De pikken waren lang niet altijd succesvol want slechts in 7% van de gevallen resulteerde een pik daadwerkelijk in een prooi.

Uiteindelijk wilden we iets te weten komen over de voedselsamenstelling van de strandlopers. Dat bleek helemaal geen gemakkelijke klus te zijn. De prooien waren meestal heel klein en werden uitermate snel en in hoge frequentie doorgeslikt. In iets meer dan 40% van de gevallen was het mogelijk de gevangen prooi te identificeren met behulp van een telescoop (Figuur 2). De hoofdmoot van het voedsel van Drieteenstrandlopers bestond uit wormen en tweekleppige schelpdieren (meestal waren dat aangespoelde tweekleppigen of ook wel resten van schelpdieren die door

andere vogels zoals Scholekster *Haematopus ostralegus* waren achtergelaten). Ook aangespoelde krabben, anemonen en insecten behoorden tot het menu. Drieteenstrandlopers bleken echte opportunisten te zijn, die zich snel wisten aan te passen aan nieuwe omstandigheden. Sommige dagen lag het vloedmerk bezaaid met dode insecten (Diptera). Daar werd dan meteen van geprofiteerd en op die dagen werd er volop op deze prooi soort gefoerageerd. Andere dagen lag het strand bezaaid met dode schelpdieren, zoals *Ensis* sp., en telkens maakten de Drieteenstrandlopers hier volop gebruik van.

Figuur 2. De voedselsamenstelling van Drieteenstrandlopers langs de Vlaamse kust. Alleen bij tweekleppigen werd een onderscheid gemaakt tussen verschillende soorten.

Een andere behoorlijk succesvolle foerageertechniek was het boren naar wormen in het zand. Over het algemeen gebeurde dit rond hoogwater, maar niet precies met hoogwater. Er werd vooral veel geboord net voor en net na hoogwater. Bovendien bleken de Drieteenstrandlopers dan het meest succesvol en werden bijgevolg relatief veel wormen gevangen tijdens die fases van het getij. Er waren echter duidelijke verschillen tussen de onderzochte stranden wat betreft het exacte tijdstip dat er naar wormen werd geboord. Op het strand voor de Schipgatduinen werd een uur voor hoogwater en een uur erna het meest geboord naar wormen. Bij Vosseslag daarentegen lagen de pieken rond twee uur voor en twee uur na hoogtij. De gevangen wormen moeten naar alle waarschijnlijkheid bijna uitsluitend Gemshoornwormen *Scolelepis squamata* zijn geweest. Immers langs onze soortenarme zandstranden domineert deze borstelworm in de bentische macrofauna van de hogere strandzones (DEGRAER et al. 2003; SPEYBROECK et al. in druk). Als de gegevens worden getransformeerd naar de hoogte op het strand blijkt dat de Drieteenstrandlopers duidelijk het meest succesvol waren op de hogere strandzones en wel tussen de 3 en 4 meter boven GLLS (gemiddeld laag laag water bij springtij), precies die zone waar de de Gemshoornworm haar hoogste dichtheid bereikt.

Besluit

De studie heeft duidelijk gemaakt dat de Drieteenstrandloper enorm actief is en een sterk opportunistisch foerageergedrag kent. Toch zit er ook een duidelijk patroon in zijn voedselzoekgedrag. Telkens rond hoogwater, dus telkens gedurende een korte periode van de dag, wordt er naar wormen geboord en staat de Gemshoornworm op zijn menu. Onze berekeningen maken echter duidelijk dat langs onze kust een menu van uitsluitend wormen lang niet zou volstaan. Om in hun dagelijkse energiebehoefte te voorzien zijn Drieteenstrandlopers genoodzaakt om ook andere prooien eten.

Eric WM Stienen
eric.stienen@inbo.be

Nicolas Vanermen
Brecht De Meulenaer
Karl Van Ginderdeuren
Steven Degraer

Referenties

DEGRAER S., VOLCKAERT A., VINCX M., 2003.

Macrobenthic zonation patterns along a morphodynamical continuum of microtidal, low tide bar/rip and ultra-dissipative sandy beaches. *Estuarine, Coastal and Shelf Science* 56: 459-468.

SPEYBROECK J., BONTE D., COURTENS W., GHESKIERE T., GROOTAERT P., MAELFAIT J.-P., PROVOOST S., SABBE K., STIENEN E.W.M., VAN LANCKER V., VAN LANDUYT W., VINCX M., DEGRAER S. (in druk).

The Belgian sandy beach ecosystem – a review. *Marine Ecology: An Evolutionary Perspective*.

Drieteenstrandlopers - Koen Devos

Watervogels langs de Zeeschelde

Resultaten van de boot-tellingen 2006/2007

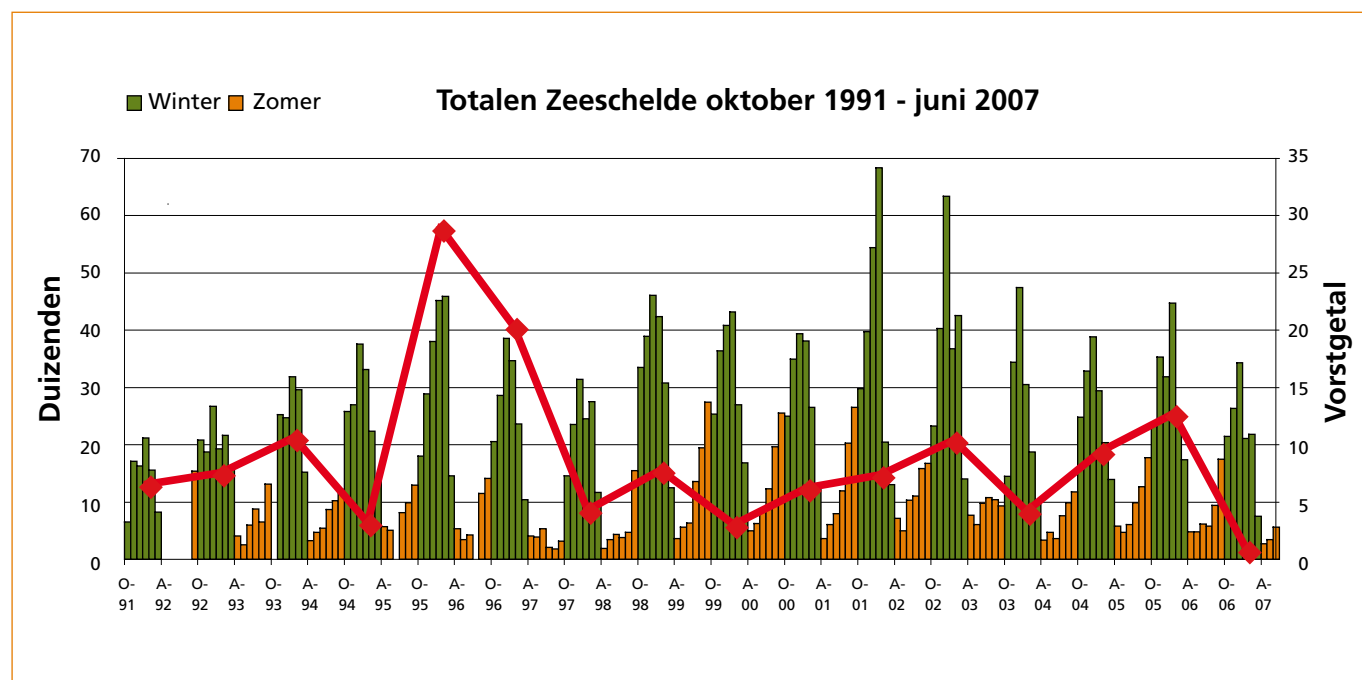

Wintertaling - Yves Adams, Vildaphoto

Reeds zestien opeenvolgende seizoenen voert het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO) maandelijks watervogeltellingen uit op de Zeeschelde. Er wordt bij laagwater geteld vanaf schepen. De volledige Zeeschelde, tussen de Belgisch/Nederlandse grens en de sluizen van Merelbeke (Gent), wordt geteld in drie trajecten (Grens-Antwerpen; Antwerpen-Dendermonde; Dendermonde-Gent) tijdens drie opeenvolgende dagen. Voor het Groot Buitenschoor wordt gebruik gemaakt van de tellingen van de conservator (Frank Wagemans) omdat het gebied vanaf de boot niet volledig te overzien is.

De winter 2006/2007 was extreem zacht en kende het laagste vorstgetal (een maat voor de strengheid van de winter) sinds het begin van de tellingen. Het totaal aantal watervogels bereikte een maximum van 34.325 in december 2006, het traject op de Rupel en de meeuwen niet meegerekend. Dit was het laagste wintermaximum sinds 10 jaar (Figuur 1).

Figuur 1. Maandelijks totalen van de watervogels langs de Zeeschelde weergegeven in duizenden. (oktober 1991-juni 2007); Rupel en de meeuwen niet meegerekend. Het vorstgetal in de lijngrafiek geeft de strengheid van de winters weer.

Bonte strandloper - Koen Devos

Tabel 1. Resultaten van de boottellingen van watervogels 2006/2007 langs de Zeeschelde voor de belangrijkste soorten. Seizoensmaxima zijn vetjes weergegeven, internationaal belangrijke aantallen zijn cursief.

2006/2007	Jul	Aug	Sep	Oct	Nov	Dec	Jan	Feb	Mar	Apr	Mei	Jun	1% norm	Max 91-2006
Grauwe Gans	11	0	426	115	1.174	479	799	378	121	13	10	522	4.000	4.706
Bergeend	276	396	260	321	962	1.522	695	1.340	894	1.127	871	803	3.000	2.484
Smient	0	0	314	734	1.119	2.508	1.015	660	327	0	0	529	15.000	4.918
Krakeend	38	52	<i>944</i>	<i>1.678</i>	<i>1.717</i>	2.887	<i>1.606</i>	<i>1.567</i>	510	279	239	47	600	4.082
Wintertaling	51	262	<i>5.703</i>	<i>7.892</i>	<i>9.535</i>	10.490	<i>7.130</i>	<i>8.531</i>	<i>4.284</i>	125	1	31	4.000	27.888
Wilde Eend	3.189	5.359	5.358	4.443	3.871	4.787	2.930	1.892	562	652	1.537	2.566	20.000	15.891
Pijlstaart	0	0	117	170	103	188	27	69	6	2	0	0	600	1.020
Tafeleend	1	19	66	940	2.967	5.083	2.345	2.358	1	3	0	0	3.500	13.579
Kuifeend	20	23	159	465	617	1.162	190	55	56	35	14	9	10.000	3.090
Meerkoet	138	431	1.146	1.695	1.387	1.291	404	168	41	22	17	38	17.500	2.237
Bonte Strandloper	0	0	0	0	200	314	413	868	3	0	0	0	14.000	2.338

2006/2007	Jul	Aug	Sep	Oct	Nov	Dec	Jan	Feb	Mar	Apr	Mei	Jun
Grauwe Gans	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Bergeend	8	0	21	157	110	133	37	110	194	129	68	105
Smient	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Krakeend	6	5	215	318	324	407	131	156	129	70	54	71
Wintertaling	0	0	636	1.326	1.223	1.926	1.012	1.288	750	42	0	2
Wilde Eend	287	869	417	208	137	168	88	105	52	40	130	188
Pijlstaart	0	0	76	91	123	223	123	202	9	0	0	0
Tafeleend	0	5	0	18	563	779	910	574	1	0	0	0
Kuifeend	11	9	16	150	108	308	80	53	11	9	4	38
Meerkoet	3	15	190	232	231	273	101	33	9	2	1	2
Bonte Strandloper	0	0	0	0	26	574	229	0	0	0	0	0

Tabel 2. Resultaten van de boottellingen van watervogels 2006/2007 tussen de Rupelmonding en de sluis van Wintam voor de belangrijkste soorten.

De resultaten voor het seizoen 2006/2007 worden weergegeven voor de belangrijkste soorten in Tabel 1, met ter vergelijking de maxima van de voorgaande wintertellingen en de meest recente populatieschattingen (WETLANDS INTERNATIONAL 2002). Ondanks de eerder lage totalen bereikten Krakeend, Wintertaling en Tafeleend zoals steeds de 1% norm (aantallen van internationaal belang). **Wintertaling** en **Wilde eend**, de twee talrijkste soorten vertoonden niet echt een winterpiek en het wintermaximum bleef opvallend laag. Ook de getelde aantallen **Grauwe Ganzen**, **Bergeenden** en **Meerkoeten** bleven aan de lage kant. **Smienten**, **Krakeenden**, **Tafeleenden** en **Kuifeenden** vertoonden wel een winterpiek in december en de wintermaxima waren vergelijkbaar met die van de vorige jaren. **Pijlstaarten** kwamen in lagere aantallen voor langs de Zeeschelde, de waargenomen aantallen langs de Rupel waren hoger (Tabel 2). De aanwezigheid van de **Bonte Strandloper** was beperkt van november tot februari. De grootste aantallen langs de Zeeschelde werden op de rechteroever geteld voor de Notelaer en op het slik net stroomopwaarts de Temsebrug. Opvallend waren ook de hoge december en januari aantallen tussen de Rupelmonding en de sluis van Wintam. Het laatste seizoen

werden er voor een groot aantal soorten beduidend lagere aantallen opgetekend. De dalende trend in totale aantallen, die werd ingezet na de winter van 2002/2003 is dan ook nog niet gestopt. Het internationale en nationale belang van de Zeeschelde voor watervogels blijft evenwel een vaststaand feit.

Tot slot willen we nog graag W&Z Afdeling Zeeschelde bedanken voor het ter beschikking stellen van de boten die gebruikt worden voor de tellingen.

Erika Van den Bergh
erika.vandenbergh@inbo.be

Ingrid Verbesssem
Jan Soors
Nico De Regge

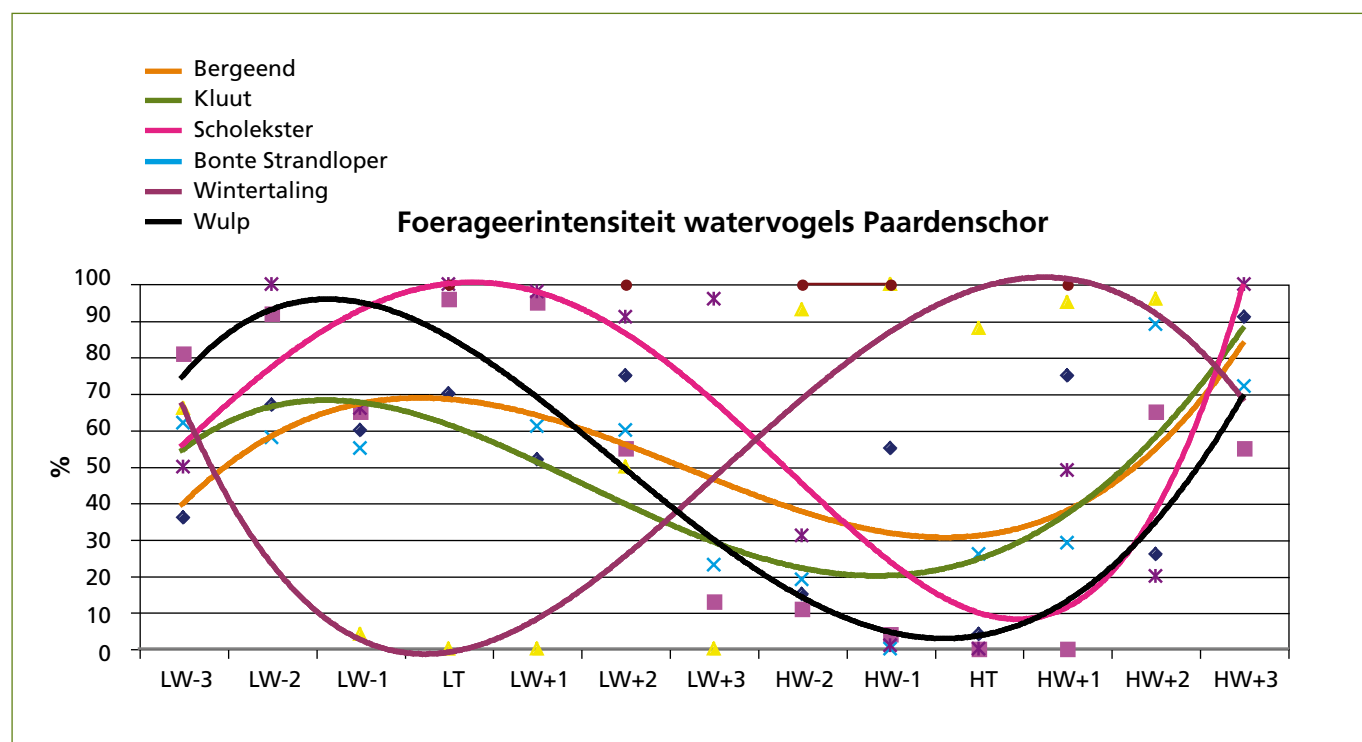
Getijopvolging van water- vogels aan het Paardenschor

Kluut - Glenn Vermeersch

Sinds oktober 2006 wordt de relatie tussen het foerageergedrag van watervogels en het getij opgevolgd op het Paardenschor en op Ketenisse nabij Doel. Dit kadert in het omvangrijkere watervogelonderzoek op de Zeeschelde. Met het onderzoek naar het foerageergedrag van de verschillende soorten willen we het belang van de range aan aaneengesloten hoogtegradiënten van het slik in de Zeeschelde onderzoeken. Dit onderzoek in het brakke deel van de Zeeschelde geeft ook mogelijke verschillen met het foerageergedrag in het zoete deel aan. Zowel het Paardenschor als Ketenisse werden hersteld ter compensatie voor het verlies van slik en schor langs de Beneden-Zeeschelde. Over het gehele jaar werden deze gebieden regelmatig geteld met bijzondere aandacht voor hun foerageergedrag, zowel in tijd als ruimte.

Figuur 1. Procentuele verhouding van foeragerende watervogels tijdens de getijdencyclus op het Paardenschor. LT= laag tij, HT= hoog tij.

Zoals verwacht heeft iedere soort zijn eigen ritme binnen een getijdencyclus (Figuur 1). Sommige soorten foerageren zowat overal waar mogelijk zoals de **Wintertaling** *Anas crecca*. Deze zien we zowel op kaal slik bij laag tij, als in geulen of in de waterlijn tot diep in de vegetatie bij opkomend tij. In het slik zoekt hij waarschijnlijk naar dierlijk voedsel maar in de vegetatie, tijdens hoog tij, zie je ze in het najaar stevast plantaardig materiaal eten. Zo worden de zaadjes van Zulte zowel door **Smient** *Anas penelope* als Wintertaling zorgvuldig afgeplukt. Rond laag tij zijn Wintertalingen nagenoeg afwezig aan het Paardenschor, de weinige exemplaren die blijven houden dan een rustpauze op de Schelde of het laagste slik. **Kluten** *Recurvirostra avosetta* foerageren een groot deel van hun tijd in de zich verplaatsende waterlijn, enkel bij hoog tij is er een rustperiode waarbij ze ofwel blijven zwemmen, ofwel wegtrekken naar een hoogwatervluchtplaats. Naast het Verdrongen Land van Saefthinge is dit tegenwoordig ook Doelpolder Noord. Alle steltlopers behalve de **Bonte Strandloper** *Calidris alpina* lassen een foerageerstop tijdens de laatste twee uur voor hoog tij tot vlak erna. In deze periode is er alleen hoog slik vrij dat nu al meer dan zes uur droog staat waardoor waarschijnlijk nog maar weinig voedsel bereikbaar is. **Scholeksters** *Haematopus ostralegus* en **Wulp** *Numenius arquata* foerageren voornamelijk op het laagste slik en hebben dan ook een relatief kalme periode voor en na hoog tij. Wetende dat het herstel van het Paardenschor een toename van hoog slik opleverde zou op basis van de resultaten een volgende voorzichtige conclusie kunnen genomen worden: de aanwezigheid van een redelijke oppervlakte hoog slik is cruciaal voor soorten als Wintertaling en Bonte Strandloper maar leidt ook tot hogere aantallen van andere soorten in het gebied.

Geert Spanoghe
geert.spanoghe@inbo.be

*Steltlopers op het Paardeschor te Doel -
 Geert Spanoghe*

Het Project Algemene Broedvogels Vlaanderen

Stand van zaken en
online invoer-ervaringen

Huismus - Koen Devos

In 2007 is het eerste jaar waarin steekproefhokken voor het nieuwe ABV-project werden gelopen. Het is uiteraard te vroeg om al uitspraken te doen over het wel en wee van onze algemene broedvogels, maar een eerste evaluatie van de geleverde inspanningen en de ervaringen met het online invoersysteem (<http://broedvogels.inbo.be>) is wel al mogelijk.

Medewerking erg goed!

In een eerdere nieuwsbrief werd de gevolgde methodiek en de invoermodule al besproken. Daarin werd vooropgesteld dat we in 2007 streven naar 300-400 ingevoerde steekproefhokken.

De module is nu bijna 4 maanden online en er werden reeds waarnemingen van 175 hokken ingevoerd. Van nog eens 80 hokken weten we met zekerheid dat ze in de komende weken zullen worden ingevoerd. Indien we alle voor 2007 toegezegde hokken optellen, zouden maximaal 375 hokken zijn gelopen. Rekening houdend met het feit dat een aantal Vogelwerkgroepen pas vanaf volgend jaar volop in het systeem wensen in te stappen, kunnen we nu al zeggen dat de medewerking erg goed is, de online invoermodule goed wordt gebruikt en het project zodoende een prima start heeft gekend.

Kleine invoer-problemen

Het is natuurlijk niet allemaal een grote goed-nieuws-show! Er doken en duiken nog steeds een aantal probleempjes op bij de invoer van de gegevens. In de meeste gevallen zijn die eenvoudig op te lossen, heel af en toe moet de INBO ICT-dienst tussen komen omdat het een kleine fout in het systeem betreft. Hoewel de module grondig werd getest, zijn onvermijdelijk hier en daar toch kleine foutjes door de mazen van het net geglipt. Het belangrijkste blijft natuurlijk dat jullie eventuele problemen snel melden aan Iwan (iwan.lewylle@natuurpunt.be) of via broedvogels@inbo.be. Je kan dan rekenen op een snelle behandeling van je probleem. Op de startpagina van <http://broedvogels.inbo.be> werd een menu-knop 'Help' toegevoegd met daarin een beschrijving van de invoer van ABV en BBV-gegevens. Lees die ook goed na. Blijf je daarna nog met je probleem zitten, stuur dan een mailtje naar één van de bovenstaande adressen!

Hierbij vermelden we kort enkele van de meest gemelde problemen, samen met de oplossingen ervoor.

Ik kan me niet meer aanmelden, wat nu?

In de meeste gevallen betreft het hier de ingave van een foute login of paswoord. Iedere medewerker heeft via mail of op het adresetiket van de laatste 'Vogelnieuws' van het INBO zijn/haar login en paswoord aangekregen. Sommigen hebben nadien het toegekende paswoord via de invoermodule gewijzigd en dan gebeurt het dat dit nieuwe paswoord werd vergeten. Om veiligheidsredenen blokkeert de applicatie nadat enkele malen een foutief paswoord werd ingegeven.

Oplossing: Contacteer broedvogels@inbo.be en er wordt je een nieuw tijdelijk paswoord toegekend. Schrijf dit voor de veiligheid best ergens op, ook na een eventuele wijziging!

Ik kan mijn ingevoerde gegevens niet wijzigen of bekijken...

Dit is voorlopig de meest gehoorde 'klacht' waar nochtans in de meeste gevallen een erg eenvoudige oplossing voor is, die ook in de help-functie staat vermeld. Nadat je je gegevens hebt ingevoerd, mag je in ieder geval nooit vergeten onderaan de invoertabel op 'Toevoegen' te klikken. Je krijgt dan het bericht dat je waarneming werd toegevoegd aan de database. Vanaf dan kan je die waarneming opnieuw gaan bekijken en eventueel aanpassen.

Merel - Glenn Vermeersch

Oplossing: Ga in het menu links naar 'Waarnemingen' en klik op 'Zoeken'. Er verschijnt dan een lijstje met ABV- en eventueel ook BBV-waarnemingen. Voor elke waarneming zie je twee symbolen: een soort loupe helemaal links en een blauw potloodje er rechts naast. Door op de loupe te klikken opent zich een apart venster waarin je de waarneming kan bekijken. Je kan in dit venster geen aanpassingen doorvoeren. Klik je echter op het potloodje, dan verschijnt diezelfde waarneming, maar kan je ze wel aanpassen. Alle velden zijn aanpasbaar. Heb je dus een verkeerde datum ingevuld, een verkeerd hoknummer geselecteerd of bijvoorbeeld enkele soorten vergeten toe te voegen, dan kan je dat in dit venster doen.

Belangrijk: vergeet niet na de wijzigingen onderaan op 'Aanpassen' te klikken! Je krijgt dan de melding dat je waarneming werd aangepast. Herhaal dezelfde procedure om eventueel nog andere aanpassingen door te voeren.

Soorten toevoegen aan de standaardlijst wil niet lukken.

Af en toe krijgen we de melding dat, wanneer men een soort wil toevoegen aan het invulformulier, dit niet wil lukken of dat het wel lukt, maar dat de reeds ingevulde records dan worden gewist. In uitzonderlijke gevallen (2x) werd geen oplossing voor dit probleem gevonden. Mogelijk betreft het hier een probleem met de gebruikte versie van Internet Explorer.

Het probleem kan ook te wijten zijn aan een eventuele pauze tussen het invoeren van verschillende punten op een formulier. Probeer steeds een formulier ineens volledig in te vullen en op te slaan. Waar voorlopig erg weinig medewerkers gebruik van maken, is het opmaken van een gepersonaliseerde soortenlijst. Onder 'Mijn gegevens' en het tabblad 'Mijn soorten' kan je namelijk een soortenlijst samenstellen die vervolgens automatisch zal geladen worden telkens je een invulformulier oproept. Dit kan zowel voor ABV- als BBV-waarnemingen. Je vermijdt op die manier tijd te verliezen door telkens opnieuw dezelfde soorten te moeten gaan toevoegen. Op langere termijn – het ABV-project loopt normaal gezien zo lang mogelijk door – levert je dit mogelijk veel tijdswinst op.

Rapportage

Een onderdeel van de module waar we in de toekomst meer werk van zullen maken is de rapportage. Nu is deze nog eerder beperkt. Vooral wat ABV betreft, is het ook logisch dat er nog niet veel mogelijkheden zijn. Na het eerste projectjaar kan je de gegevens bekijken en eventueel corrigeren, naast het opvragen van gegevens per soort. Wanneer we enkele jaren verder zijn, volgen dan rapporten waarin het mogelijk wordt bepaalde soorten of hokken te gaan vergelijken. Tevens zullen dan enkele grafiekmodules worden toegevoegd.

Verder invoeren aub!

Zoals je hierboven al kon lezen, verloopt de invoer van de gegevens voorspoedig. Maar alles kan beter! Daarom de vraag om tijdens de komende wintermaanden zeker werk te maken van de nog in te voeren gegevens. Op die manier hebben we snel een totaalbeeld en kan Natuurpunt gericht verdergaan met de verdeling van de resterende hokken.

Alvast bedankt!

Groenling - Glenn Vermeersch

Glenn Vermeersch
glenn.vermeersch@inbo.be

Iwan Lewylle
iwan.lewylle@natuurpunt.be

Over Speciale Beschermingszones, instandhoudingsdoelstellingen, en broedvogelatlas- en monitoringsgegevens

Zwarte Specht - Yves Adams, Vildaphoto

Het Natura 2000 netwerk, de Europese verplichtingen en het gebruikte jargon

Eén van de hoekstenen van het beleid van de Europese Unie voor behoud en herstel van biodiversiteit is het zogenaamde Natura 2000 netwerk. Dit is een coherent netwerk van beschermde natuurgebieden, **Speciale Beschermingszones (SBZ)** genoemd. Ze zijn van internationaal belang en werden aangeduid op basis van de verplichtingen volgens de Vogelrichtlijn (1979) en de Habitatrichtlijn (1992). Hun bescherming moet dan ook specifiek gericht zijn op de instandhouding van de internationale natuurwaarden.

Lidstaten moeten de habitats en soorten (hun populaties) waarvoor deze gebieden werden opgenomen behouden of herstellen. Anders gezegd, ze moeten hun gunstige staat van **instandhouding** blijvend verzekeren of ernaar streven om die te bekomen. De instrumenten om dit te doen, de **instandhoudingsmaatregelen**, mogen door elke lidstaat vrij worden vastgesteld. Dit kan gaan van de omzetting van de richtlijnen in de nationale wetgeving, de opmaak van beheersplannen en aangepaste ruimtelijke bestemmingsplannen, tot afsluiten van beheersovereenkomsten en het uitvoeren van natuurherstel.

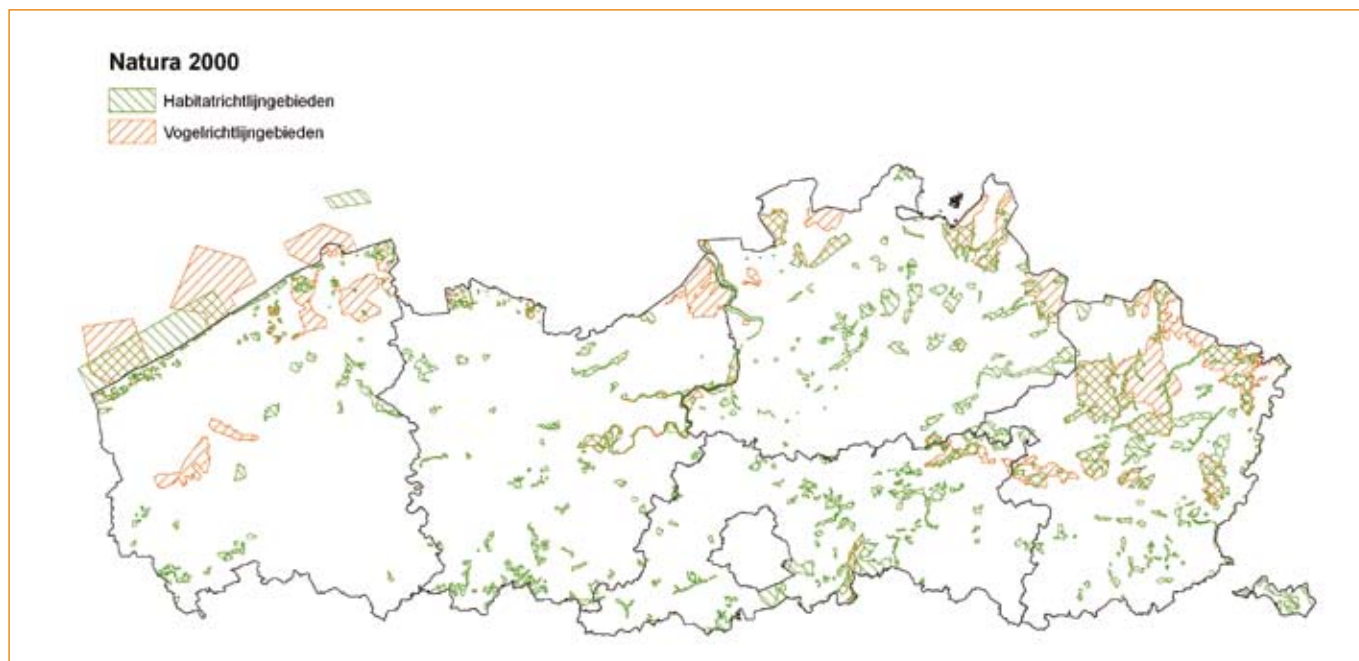
Voordat we overgaan tot een nauwkeurige beschrijving van deze maatregelen, is het aangewezen eerst duidelijke streefdoelen, namelijk de **instandhoudingsdoelstellingen**, te bepalen. Dit kan een bepaalde populatiegrootte van een soort zijn, of een bepaalde oppervlakte van een habitat noodzakelijk voor de eerder vernoemde **gunstige staat van instandhouding**.

De Speciale Beschermingszones in Vlaanderen: enkele cijfers

In Vlaanderen zijn er momenteel 24 vogelrichtlijngebieden (*SBZ_vogels*) met een totale oppervlakte van 98.250 ha, en 38 habitatrichtlijngebieden (*SBZ_habitats*), goed voor 101.900 ha (Figuur 1). Ze nemen respectievelijk 7,3 en 7,5 % van het grondgebied in. Er is echter wel een niet geringe overlap (22 %), van het Vogelrichtlijn-netwerk met het Habitatrichtlijn-netwerk, zodat de effectieve oppervlakte Natura 2000 netwerk in Vlaanderen (exclusief de Noordzee) 163.500 ha bedraagt, een 12 % van het grondgebied. De mate van overlap varieert sterk van gebied tot gebied. SBZ's zoals Mechelse Heide en Vallei van de Ziepbeek, Militair Domein en Vallei van de Zwarte Beek, Houthalen-Helchteren-Gruitrode, Westkust, de Maten,

de Kalmthoutse Heide en de Zegge, overlappen meer dan 80 % met 'onderliggende' habitatrictlijngebieden. Andere zoals Schorren en Polders van de Beneden Schelde, Bocholt-Gruitrode, Kustbroedvogels te Zeebrugge-Heist, het Poldercomplex en De Ronde Put overlappen minder dan 20 %. Bij de overige 12 gebieden bedraagt de overlap 30 tot 60 %.

Figuur 1. Situering van alle afgebakende Vogel- en Habitatrictlijngebieden in Vlaanderen

Optimaliseren van de instandhoudingsdoelstellingen en de maatregelen

Om in de overlappende delen de instandhoudingsmaatregelen zowel voor de te beschermen habitats en soorten van de Habitatrictlijn, als voor de soorten van de Vogelrichtlijn te optimaliseren, moeten prioriteiten afgewogen worden. Of, om het cru te stellen, wat is hier beter op lange termijn: een kwetsbaar habitat ontwikkelen of een kwetsbare vogelsoort? En wat als de maatregelen die voor die vogelsoort noodzakelijk zijn de verdere ontwikkeling van dat habitat niet bevorderen? Of nog moeilijker: de ontwikkeling van een habitat kan bijvoorbeeld bepaalde kwetsbare soorten wél, maar andere juist niet ten goede komen.

Om hiervoor een concreet voorbeeld te geven: kappen we op een bepaalde plaats bos voor heideuitbreiding wat niet alleen ten goede komt aan het habitat zelf, maar bvb. ook voor de Boomleeuwerik en Nachtzwaluw positief kan zijn, of kappen we het niet zodat de Zwarte Specht er baat bij heeft? En hier hebben we het nog enkel over de broedvogels van de Vogelrichtlijn. Ook internationaal belangrijke populaties van overwinterende en doortrekkende watervogels moeten in rekening gebracht worden. Kunnen we een bepaalde plas tot een waardevol rietmoeras laten ontwikkelen als daardoor een duidelijk negatieve invloed zal optreden op de internationaal belangrijke winteraantallen van diverse watervogelsoorten?

Om dit alles goed te kunnen afwegen is het noodzakelijk om, als referentie, in de eerste plaats de instandhoudingsdoelstellingen van de verschillende habitats en soorten op Vlaams vlak te bepalen. Naar hoeveel oppervlakte van een bepaald habitat streven wij, naar hoeveel broedparen van een bepaalde soort. Dat is de eerste stap. De tweede stap is dan gebiedsgericht: hoeveel en waar? Waar proberen we wat te behouden, waar kunnen er conflicten optreden? Daarvoor zal dan moeten

afgewogen worden wat prioriteit krijgt. Gezien de complexiteit van het geheel wordt dit zeker geen gemakkelijke oefening, maar in ieder geval kan het bepalen van het (huidige) belang van soorten en habitats binnen gebieden een eerste richting geven aan die afweging.

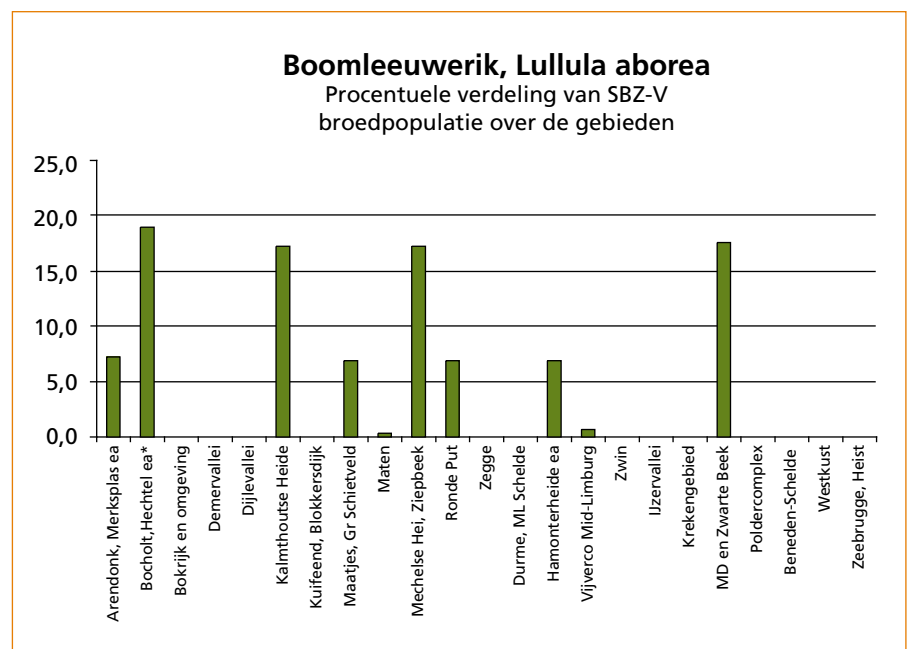
Werk voor nu en de nabije toekomst

Om het relatief belang van elk gebied voor de instandhouding van soorten in te kunnen schatten is het essentieel om eerst de verdeling van de populaties van deze soorten over de verschillende SBZ's te kennen. We willen afzonderlijk bepalen welke populaties van de op Europees vlak te beschermen broedvogelsoorten er binnen de verschillende vogelrichtlijngebieden vallen, welke in de overlappende delen met habitatrichtlijngebieden voorkomen en welke in de rest van de habitatrichtlijngebieden. Hierbij kunnen we gelukkig gebruik maken van de gegevens verzameld in het kader van de broedvogelatlas (oa de gevraagde puntgegevens van de territoria) en het Bijzondere Broedvogelproject. Bij een aantal soorten zijn de cijfers iets minder nauwkeurig, maar zeker voldoende om het relatieve belang te kunnen inschatten. Momenteel zijn we nog bezig met deze uitwerkingen, maar graag tonen we hier al enkele resultaten, meer bepaald de vergelijking van de aanwezigheid binnen de vogelrichtlijngebieden. Eerder maakten we reeds in het recente BBV-rapport (VERMEERSCH et al. 2006) voor elke soort een schatting van het percentage van de populatie binnen (en buiten) de vogelrichtlijngebieden, wat ook kan meespelen om het belang van populaties af te wegen. De bepaling van de gewestelijke instandhoudingsdoelstellingen is een belangrijke oefening die in de loop van 2008 zal gebeuren.

Enkele resultaten

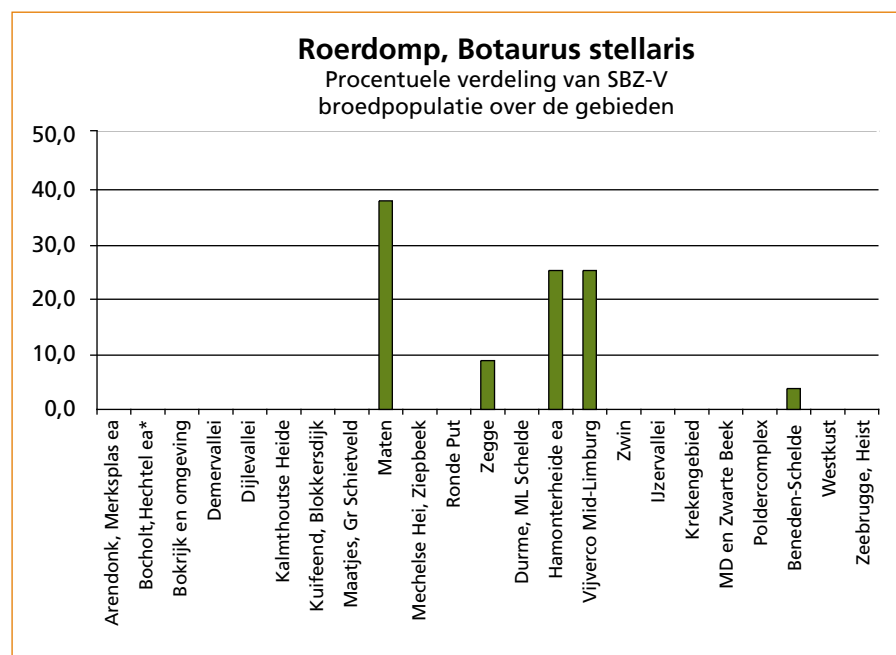
Voor elke soort berekenden we het percentage van de populatie binnen het gebied t.o.v. de totale populatie van die soort binnen alle vogelrichtlijngebieden. Dit werd in grafiek gezet, samen met informatie over de totale populatie binnen de SBZ's en het % van die populatie t.o.v. de Vlaamse populatie. In Figuur 2 is het voorbeeld van de Boomleeuwerik weergegeven, een soort met een behoorlijke populatie maar niet zo goed 'gedekt' door vogelrichtlijngebieden.

Figuur 2: Procentuele verdeling van de populatie in de vogelrichtlijngebieden over de verschillende gebieden voor de Boomleeuwerik.

De soort komt voor in 10 vogelrichtlijngebieden, met het hoogste percentage in vier SBZ's: Bocholt-Hechtel-Gruitrode (19 %), en de Kalmthoutse Heide, de Mechelse Heide en Vallei van de Ziepbeek en het Militair Domein den Vallei van de Zwarte Beek, elk met 17 % van de populatie. In vier gebieden haalt de Boomleeuwerik nog een 7 %, in twee is de populatie relatief zeer laag.. Slechts 45 % van de Vlaamse populatie broedt binnen vogelrichtlijngebieden.

Een totaal ander voorbeeld is de Roerdomp (Figuur 3), met een zeer beperkte populatie maar wel goed "gedekt" door de vogelrichtlijngebieden.

Figuur 3: Procentuele verdeling van de populatie in de vogelrichtlijngebieden over de verschillende gebieden voor de Roerdomp.

Boomleeuwerik - Glenn Vermeersch

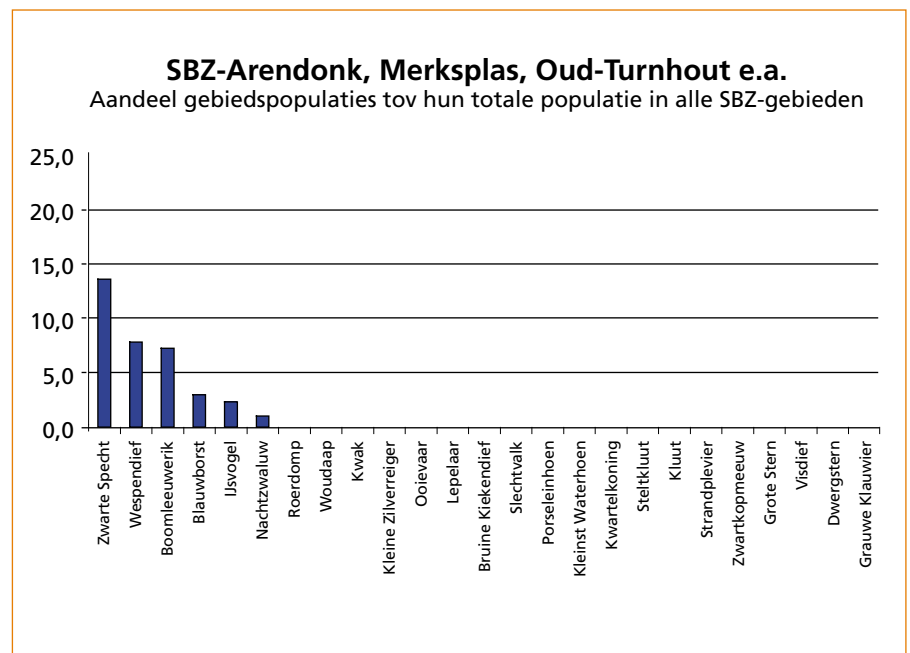
Deze moerassoort komt maar voor in 5 vogelrichtlijngebieden, met het hoogste percentage in de Maten, bijna 40 % van de populatie. In twee gebieden haalt de Roerdomp nog 25 %, in twee minder dan 10 %. Ongeveer 80 % van de Vlaamse populatie broedt binnen vogelrichtlijngebieden, maar het gaat slechts om 8 broedparen.

Een andere manier om diezelfde percentages voor te stellen, is ze te geven per gebied. Daarbij kan dan het relatieve belang van de soorten per gebied vergeleken worden. In Figuur 4 wordt de situatie gegeven voor SBZ Arendonk, Merksplas, Oud-Turnhout e.a. in de provincie Antwerpen.

Figuur 4: Procentuele verdeling van de soorten van het SBZ Arendonk-Oud Turnhout ten opzichte van hun totale populatie binnen alle vogelrichtlijngebieden.

Nachtzwaluw - Yves Adams, Vildaphoto

In het gebied broeden 6 soorten van Europees belang. De Zwarte Specht is hier relatief het belangrijkste met 13 %, gevolgd door Wespendief en Boomleeuwerik (7 %), en veel minder belangrijk, door Blauwborst, Ijsvogel en Nachtzwaluw.

Deze gegevens voor alle soorten en vogelrichtlijngebieden zouden moeten toelaten een eerste evaluatie te maken van het relatieve belang van die soorten en gebieden. Samen met de gegevens voor de overlappingsgebieden en rest vormen ze zeker een goede basis voor dit ambitieuze maar zeer belangrijke programma.

Anny Anselin, Glenn Vermeersch & Koen Devos

anny.anselin@inbo.be

Europese beschermde natuur in Vlaanderen

en het Belgisch deel
van de Noordzee

Het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO) bracht dit jaar een fraai geïllustreerd naslagwerk uit over de natuur in Vlaanderen (en de Noordzee) die beschermd is door de Europese Habitat- en Vogelrichtlijn. De Speciale Beschermingszones die hiervoor zijn afgebakend en in totaal 205.000 ha omvatten zijn onze top-natuurgebieden, met gekende maar ook minder gekende namen. De gebieden zijn gekozen omdat er specifieke habitattypen, planten en dieren aanwezig zijn, die door Europa van “communautair” belang worden geacht. Elke lidstaat moet ervoor zorgen dat de habitat- en leefgebieden duurzaam behouden blijven of desnoods hersteld worden. Via de Europese richtlijnen genieten daar bovenop nog een hele reeks diersoorten in Vlaanderen en de Noordzee een strikte wettelijke bescherming, zonder dat hiervoor Speciale Beschermingszones moeten worden aangewezen.

Om het draagvlak bij het publiek te verhogen en om de actieve bescherming en het herstel van habitattypen en soorten met wetenschappelijke kennis te ondersteunen, bracht het INBO een informatief boek en naslagwerk uit. Daarin wordt ingegaan op:

- een algemene beschrijving van 49 habitattypen en 58 soorten van de Habitatrichtlijn en 94 soorten van de Vogelrichtlijn
- hun ecologische vereisten naar milieukwaliteit en beheer
- hun verspreiding in Vlaanderen en Belgisch deel van de Noordzee
- hun bedreigingen: de meest voorkomende bedreigingen vinden hun oorsprong in versnippering, vermesting, verdroging, verzuring, verstoring en ongepast beheer tengevolge van gewijzigd landgebruik.
- De gewenste maatregelen voor instandhouding en herstel: hier wordt vermeld wat nodig is om tot een “gunstige staat van instandhouding” te kunnen komen.

Het INBO wil met de wetenschappelijke kennis die in het boek is bijeengebracht richting geven om de toestand van de natuur in Vlaanderen te verbeteren. Het boek ‘Europees beschermde natuur in Vlaanderen en het Belgisch deel van de Noordzee. Habitattypen – Dier- en plantensoorten.’ richt zich tot alle personen en instanties die betrokken zijn bij het beheer en gebruik van de Europees beschermde natuur in Vlaanderen en de Noordzee. Het is met talrijke fraaie foto’s geïllustreerd en toont de enorme verscheidenheid van onze mooiste natuurplekjes.

Referentie

DECLEER, K. (RED.) (2007).

Europees beschermde natuur in Vlaanderen en het Belgisch deel van de Noordzee. Habitattypen – Dier- en plantensoorten. Mededelingen van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek INBO.M.2007.01, Brussel, 584 p. ISBN 978-90-403-0267-1.

Hoe verkrijgen?

Het boek is te koop in de boekhandel. Voor leden van Natuurpunt aan een voordelige prijs te verkrijgen in de Natuurpunt Winkel.

Extra info:

Europa: <http://ec.europa.eu/environment/nature/home.htm>

Kustduinen krijgen grondige inventarisatiebeurt in het kader van 'PINK'

PINK, zegt U?

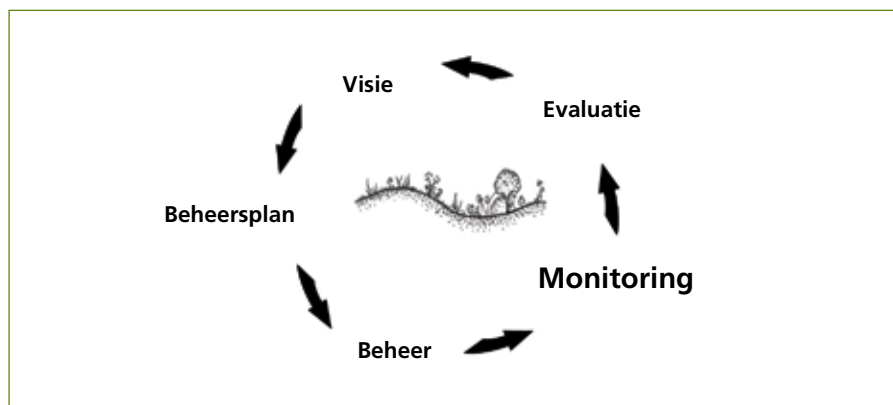
Roodborsttapuit - Koen Devos

Begin maart ging het project PINK van start wat staat voor 'Permanente Inventarisatie van de Natuurreservaten aan de Kust'. Dit project wordt uitgevoerd door het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO) in opdracht van het Agentschap voor Natuur- en Bos (ANB). De doelstelling is de opmaak van een biologische inventarisatie van de door de cel Kustzonebeheer van ANB (voormalige afdeling Natuur) beheerde duingebieden, slikken, schorren en aangrenzende polders, met het oog op de evaluatie van het gevoerde beheer. De duinbossen van De Haan of de Fonteintjes bijvoorbeeld, worden niet onderzocht en ook het Zwin valt nog buiten de opdracht aangezien de aankoop door het Vlaams Gewest nog maar van zeer recente datum is. In totaal wordt een oppervlakte van ruim 1500 ha geïnventariseerd; ongeveer 55 % van de planologisch beschermde duinen, slikken en schorren aan onze kust. Het project loopt over een periode van drie jaar maar zoals de naam suggereert is het uiteraard wenselijk om de inventarisaties op langere termijn te kunnen volhouden, zodat effectief ook veranderingen in het kustecosysteem gedetecteerd kunnen worden.

Monitoring: de ontbrekende schakel

Het beheer van natuurgebieden vergt een goed onderbouwde visie op het ecosysteem en de doelstellingen van het natuurbehoud op basis waarvan beheerplannen met concrete inrichting- en beheermaatregelen worden opgesteld. De evaluatie en bijsturing van beheer en visievorming vergen een gedegen opvolging ('monitoring') van de veranderingen binnen het systeem. Helaas ontbreken vaak de middelen voor deze laatste maar essentiële schakel.

Aan de kust werden de voorbije 15 jaar bijzondere inspanningen geleverd op het vlak van natuurherstel en -beheer, denk maar aan de afbraak van home G. Teunis in Oostduinkerke, het natuurherstel in de IJzermonding, en de struweel- en bosontginningen in diverse duingebieden. De meer grootschalige werken werden uitgevoerd in het kader van Europees gesubsidieerde LIFE-projecten. Binnen de termijn van die projecten werd telkens aandacht besteed aan monitoring, maar gezien het trage verloop van veel natuurontwikkelingsprocessen werden hierbij vooral de snelle pionierontwikkelingen gedocumenteerd. Een belangrijke uitdaging binnen PINK is de ontwikkeling van een langetermijnstrategie voor de inventarisatie van de natuur aan onze kust en de daaraan gekoppelde evaluatie van het gevoerde beheer.

Methodiek van PINK

Ongeveer ieder handboek over monitoring begint met de nadruk te leggen op de doelstelling. Waarom ga je monitoren? Het wat en hoe vloeit hier dan automatisch uit voort (stellen die handboeken). In de praktijk blijkt de doelstelling 'opvolging van het beheer' heel ruim. Alles opvolgen is uiteraard onmogelijk en dus moeten bij het uitwerken van een monitoringstrategie keuzes gemaakt worden. De keuzes omvatten drie belangrijke elementen: 1) op te volgen parameters (bijvoorbeeld welke soorten of taxonomische groepen), 2) ruimtelijk detail van de waarneming (km²-hok, puntwaarneming, ...) en 3) ruimtelijk bereik (gebiedsdekkend, statistische steekproef of een bepaald aandachtsgebied).

De strategie binnen PINK omvat metingen op verschillende niveaus en probeert hiermee de voordelen van gebiedsdekkende kartering en gedetailleerde steekproeven te combineren. Het goed gevulde programma omvat 5 grote onderdelen:

- 1) Gedetailleerde vegetatiekartering met aanduiding van de Europese habitattypen op een hoger niveau
- 2) Gebiedsdekkende detailkartering van aandachtssoorten (planten, vlinders, sprinkhanen) met behulp van GPS
- 3) Inventarisatie van broedvogels, vlinders en sprinkhanen aan de hand van routes
- 4) Poeleninventarisatie (amfibieën, libellen en watervegetatie)
- 5) Opname van permanente kwadraten voor vegetatie

Er wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van bestaande technieken en de resultaten zijn inpasbaar in de lopende inventarisatieprojecten zoals het Poelenproject, de nieuwe vlinderatlas, het ABV en BBV-project

Toch nog iets over vogels...

De broedvogelinventarisatie gebeurt aan de hand van 32 routes, gelegen binnen de 21 onderzochte kustgebieden. Het vastleggen van de routes optimaliseert de vergelijkbaarheid van een herhaalde kartering. Verder zijn de routes zo gekozen dat de inventaris nagenoeg het hele gebied bestrijkt. In totaal betreft het een lengte van 136 km, gemiddeld 4 km per route. Elk jaar wordt een selectie van de gebieden onderzocht. In 2007 werden 15 routes gelopen, goed voor in totaal 68,5 km.

Elke route wordt in de loop van het broedvogelseizoen (eind maart – begin juni) acht keer doorlopen. Daarbij worden de zangposten van nagenoeg alle soorten op een luchtfoto aangeduid (klassieke methode voor territoriumkartering). Een aantal

Fitis - Glenn Vermeersch

(algemene) soorten worden niet genoteerd omdat het niet gemakkelijk is om het exacte aantal territoria te bepalen (merel, fazant, groene specht, zwarte kraai, houtduif, ...).

De resultaten, die er dus pas binnen 3 jaar zullen zijn, moeten ons toelaten om de broedvogelgemeenschappen in de kustduinen grondig te beschrijven en in relatie te brengen met landschap en beheer. In 19 UTM-1x1 km-hokken werden, zoveel mogelijk langsheen de routes, puntwaarnemingen verricht volgens de methode van het kersverse ABV-project. Hiermee willen we beide methoden vergelijken en onderzoeken in hoeverre de toekomstige monitoring van algemene broedvogels in de duinen volledig binnen dit project kan ingepast worden zonder verlies aan voor de beheerder belangrijke informatie. Verder blijft het uiteraard wenselijk om de bijzondere broedvogels meer in detail te karteren, volgens de BBV-richtlijnen. In een aantal duingebieden, zoals bijvoorbeeld de Westhoek en Ter Yde, werden in het verleden reeds verschillende integrale territoriumkarteringen verricht. De vergelijking van die gegevens met onze resultaten moeten ten slotte toelaten om eventuele veranderingen in de broedvogelgemeenschappen van onze duinen te bekijken.

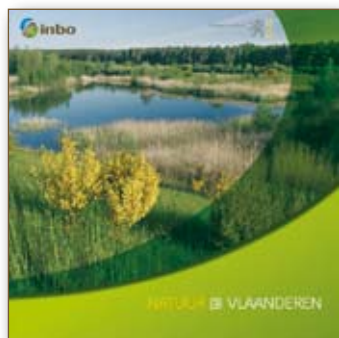
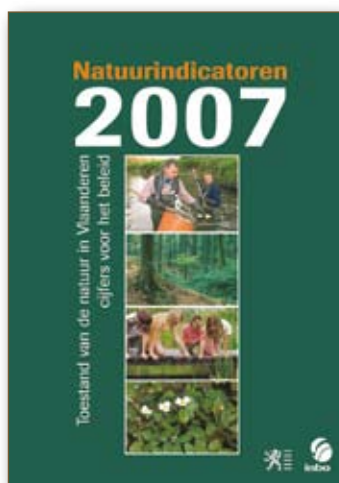
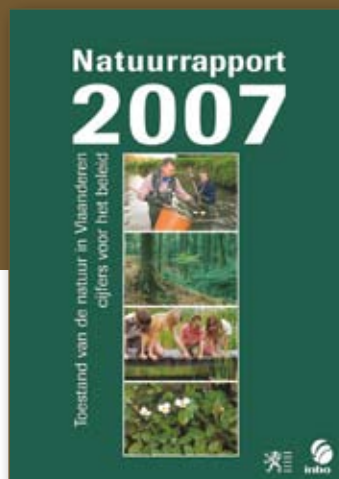
Sam Provoost

sam.provoost@inbo.be

Wouter Van Gompel

Ward Vercruysse

Natuur- rapport 2007 verschenen

Op 27 november 2007 overhandigde kersvers administrateur-generaal Dr. Jurgen Tack het Natuurrapport 2007 aan kersvers minister van Openbare Werken, Energie, Leefmilieu en Natuur Mevr. Hilde Crevits. Het Natuurrapport verschijnt om de twee jaar en bevat de meest recente wetenschappelijke informatie inzake de toestand van de natuur in Vlaanderen om het beleid van de Vlaamse overheid te ondersteunen.

Het Natuurrapport stelt het volgende vast: 28 % van de planten- en diersoorten in Vlaanderen dreigt op termijn te verdwijnen. Dat komt vooral doordat onze natuur versnipperd is en doordat er te veel stikstof en fosfor aanwezig is in ons milieu. Opvallend zijn de extra bedreigingen voor de natuur in Vlaanderen. Het rapport geeft bijkomende aanwijzingen van de invloed van de klimaatverandering op de natuur en waarschuwt voor de gevolgen van invasies van uitheemse planten- en diersoorten. Veel planten en dieren gaan achteruit en enkele gaan overheersen, waardoor de natuur homogeniseert. Vlaanderen neemt talrijke maatregelen om de natuur te beschermen. Daarvan zien we al resultaten. Om de Europese 2010-doelstelling - het verlies van biodiversiteit in Europa stoppen - te halen moet het de inspanningen nog verder opdrijven.

Naast het Natuurrapport zelf zijn er ook twee brochures verschenen. De gespecialiseerde brochure Natuurindicatoren 2007 bundelt de 24 natuurindicatoren die aansluiten bij de Europese biodiversiteitsindicatoren. De brochure Natuur@Vlaanderen vat de belangrijkste informatie uit het Natuurrapport op een bevattelijke manier samen voor een breed publiek.

Het Natuurrapport 2007, de brochure Natuurindicatoren 2007 en de vulgariserende brochure Natuur@Vlaanderen zijn beschikbaar op onze website, www.inbo.be.

Je kan ze ook aanvragen bij nara@inbo.be of bij Anja De Braekeleer, tel 02/558.18.34. Neem ook een kijkje op de www.natuurindicatoren.be, daar vind je steeds de laatste nieuwe gegevens van de natuurindicatoren.

Het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO) is het Vlaams onderzoeks- en kenniscentrum voor natuur en het duurzame beheer en gebruik ervan. Het INBO verricht onderzoek en levert kennis aan al wie het beleid voorbereidt, uitvoert of erin geïnteresseerd is.

Als toonaangevende wetenschappelijke instelling werkt het INBO in de eerste plaats voor de Vlaamse overheid, maar het levert ook informatie voor internationale rapporteringen en gaat in op vragen van lokale besturen. Daarnaast ondersteunt het INBO onder meer organisaties voor natuurbeheer, bosbouw, landbouw, jacht en visserij. Het INBO maakt deel uit van nationale en Europese onderzoeksnetwerken. Het maakt zijn bevindingen ook bekend bij het grote publiek.

Het INBO telt ongeveer 250 medewerkers, voornamelijk onderzoekers en technici. Naast de hoofdzetel in Brussel, heeft het INBO vestigingen in Geraardsbergen, Groenendaal en Linkebeek.

Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek
Kliniekstraat 25 - 1070 Brussel
tel 02 558 18 11
fax 02 558 18 05
info@inbo.be
www.inbo.be